

Ett röse på sångens tun

Om Hedenvind-Erikssons *Gismun jägares saga*

Gustav Hedenvind-Eriksson berättar i sin nya bok *Gismun jägares saga* (Bonniers) om en pojkes besök i en gammal jämtländsk bondgård. Där fångas han med ”stut”, tunnbrödssmörgås med mes och gammelost, och lyssnar på de bakande kvinnornas sagor om äldre tider. Allt är välmåga och trivsel. I gården äger man nämligen en silvermark, ett gammalt lyckobringande mynt, som var bra för både årsväxt och kreaturssjuka.

Man känner som pojken när man kommer till Hedenvinds sagovärld, en hemkomst till trygghet, trivsel och innerligt välbehag. Hedenvind kan snart fira guldbryllup med dikten och hans konst blir bara säkrare. Hög ålder passar väl samman med en folklig berättare. Hans röst blir bara klarare, hans vishet mera lugn och leende.

Hedenvind har återvänt till den jämtländska sagokrets han återberättade i ett par böcker på fyrtioalet. *Gismun jägares saga* är dock en sammanhängande berättelse och ingen samling. Stilen har kanske blivit en aning mjukare. Det arkaiserande draget är mildrat.

Till den sovande jämtländska byn kommer jägaren Gismus och pälsmakaren Nynnare. Med mycket silver och företagsamhet väcker de liv i jakt, pälshandel och annan kommers, men inte minst i kvinnornas sinnen. De köper en gård till operationsbas och städslar pigan Hätta tålmodig. Hätta tränar förgäves för Gismus, som bara installerar henne som fostermor åt alla sina oäkta ungar. En virvel av händelser – så drar Gismus sina färde. Med tiden blir han en gestalt i en saga.

Hedenvind låter konstförfaret forntid och nutid speglas i och smälta in i varandra. Gismus lever på medeltiden, men hans nydaningsverk i en gråtid för tanken till den jämtländska timmerhaussen på 1860-70-talen. Forntidskaraktären är lätt antydd utan lösskägg och grottmansbröl. En tidig stjärnklar vintermorgon ger mer urtidsstämning än en massa Skansen-rekvisita.

Ett myller av gestalter drar förbi, alla fint karakteriserade. Mest förundras man kanske av gammelmästers fina handlag med de två ungdejorna, som språkar om framtidsdrömmar vid brasan. Utan tillstymmelse till kelande med ungflickscharmen blir det något alldeles betagande friskt och fint.

I boken talas om en folklig berättares ”skuggiga tonfall”! Det pregnanta uttrycket karaktäriserar fint Hedenvinds eget klara och vederkvickande idiom. Hans språk kräver en lugn lästakt för att verka. Då kan man glädjas åt den fullviktiga klangen, bildernas visuella närhet och den mångtydiga humorn. Hedenvinds saga ger många goda skratt. Hans humor har inget av ärgig satir. Den springer ur en leende människokunskap som man vill kalla vishet.

Kanske har den förslagna gamle mästaren själv sökt lägga snarskank för alla förläsare. Korrekturfelen är ganska många. Är det en tillfällighet? Den betänksamme Sigvard präntare har i boken en liten utredning om skrivfelens stora betydelse för en fullgod läsning. Man nödgas stanna upp och tänka efter.

Lyckliga jämtar! Hedenvind har samlat en ojämförlig skatt av sagor och gett sin hembygd en egen mytologi. Egentligen borde han utses till jämtarnas hedershövding, en skulderbred Snorre, värd alla äresbostäder och diktarbetlöningar man kan tänka sig.

Kortsynta bokmänniskor! Varför har Hedenvind så till den grad förbigåtts av förståndiga litteraturvetare? Han har ju skapat en symbolvärld av stort intresse, hans tidsproblematik är värd ett hästlass avhandlingar, hans språk, hans samhällssyn väntar ännu på uttydare. Inbillar man sig att proletärdiktningen bara är entydig epik och agitation? Det passar illa in på Hedenvind.

Om vi biter av mjölkändarna på Hedenvinds fullmatade prosa säger det mer om vår bortskämdhet än om dess värde. Femtio års storartat litterärt arbete, ännu ett fullviktigt verk,

men ännu dröjer den stora publiken. Undra på att Hedenvind blir lite misslynt. Bokens vresiga motto säger åtskilligt: ” – farligt att vara modern. Man blir så fort omodern.” Hedenvind inser med rätta att hans verk står stadigt i vår svenska samtid och avhandlar problem som är våra. Samtidigt är det rotat i det bästa av vår språktradition, som hämtat näring ur folklig berättarkonst och folkligt språk. Hedenvind är av samma släkt som Stiernhielm och Strindberg. Det vet han säkert om och behöver inte oro sig för sitt verks fortvaro. Han kan säga som sin forntida kollega på Island, med samma övertygelse och samma rätt:

Jag reste ett röse
som länge skall stå
svårkullvältat
på sångens tun.

Arbetarbladet 21/3 1959